

ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ

УДК 327 (477- 439)

DOI:10.24144/2078-1431.2021.1(26).9-17

Ігор Тодоров,

*доктор історичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних студій та
суспільних комунікацій*

Наталія Тодорова,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри полікультурної освіти
та перекладу*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ПОСОЛЬСТВА У СЛОВАЧЧИНІ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто діяльність українського дипломатичного представництва в Словаччині в контексті інформаційної протидії російській агресії в Україні. Досліджено залучення українським посольством словацьких засобів масової інформації для донесення правди про російську інвазію в Україну, показано українські заходи в Словаччині, спрямовані на інформування про агресію РФ. Доведено, що російська агресія проти України суттєво вплинула на безпеку в Центральній-Східній Європі. Цей регіон досі розглядається Кремлем як сфера свого впливу. З'ясовано, що в Словаччині доволі складно довести, що Росія – це не проблемний сусід, з яким можна домовитися, а “екзистенційний ворог”, метою якого є повне знищення Української держави, руйнація Європейського Союзу та НАТО. Саме тому наративами, в тому числі для Словаччини, були і залишаються спотворені оцінки Революції гідності як фашистського заколоту за ініціативою ЄС та НАТО, анексії Криму як природного та безальтернативного кроку Росії, окупації окремих районів Донецької та Луганської областей, створення маріонеткових «ДНР/ЛНР» як результатів «внутрішньоукраїнського конфлікту», виконання Мінських угод за російським сценарієм через прямий діалог між Києвом та Донецьком і Луганськом, заперечення збиття малайзійського літака та порушень правил мореплавства в Азовському морі та Керченській протоці тощо. Діяльність Посольства України від початку російсько-української війни була спрямована на те, щоб словацька влада та словацьке суспільство припинили сприймати Російську Федерацію як демократичну та цивілізовану державу і відповідно скорегували свою зовнішню політику.

Ключові слова: російська агресія, українсько-словацькі відносини, спільні цінності, словацькі засоби масової інформації, Посольство України в Словаччині.

The article considers the activity of the Ukrainian diplomatic mission in Slovakia in the context of information counteraction to the Russian aggression in Ukraine. In particular, it studies the cases of the Ukrainian embassy's involving the Slovak mass media in conveying the truth about the Russian invasion of Ukraine and organizing the Ukrainian events in Slovakia aimed at informing the local public about the facts of Russian aggression. It has been proven that Russian aggression against Ukraine has significantly affected security in Central and Eastern Europe. This region is still seen by the Kremlin as its sphere of influence. It has been found that in Slovakia it is quite difficult to prove that Russia is not a problematic neighbor with whom it is possible to negotiate, but an "existential enemy" whose goal is the complete destruction of the Ukrainian state, the destruction of the European Union and NATO. That is why the narratives, including those circulating in Slovakia, contain distorted evaluations of the Revolution of Dignity, as a fascist uprising initiated by the EU and NATO, define the annexation of Crimea as a natural and unalterable step by Russia, interpret occupation of Donetsk and Luhansk regions and creation of puppet DPR/LPR regimes as a result of the "internal Ukrainian conflict", misjudge implementation of the Minsk agreements according to the Russian scenario, including through a direct dialogue between Kyiv and Donetsk and Luhansk, denial of the downing of a Malaysian plane and violations of navigation rules in the Sea of Azov and Kerch Strait, etc. Since the beginning of the Russian-Ukrainian war the activities of the Embassy of Ukraine in Bratislava have been aimed at the Slovak authorities and Slovak society to stop perceiving the Russian Federation as a democratic and civilized state and adjust their foreign policy accordingly.

Key words: *Russian aggression, Ukrainian-Slovak relations, common values, Slovak mass media, Embassy of Ukraine in Slovakia.*

Актуальність дослідження обумовлена тим, що російська агресія в Україну суттєво вплинула на стан безпеки в Центрально-Східній Європі. Цей регіон розглядається Кремлем як сфера свого панування, і він готовий боротись всіма засобами, включно з військовою агресією. Гібридні дії РФ проти Заходу поставили на порядок денний необхідність посилити стратегічну солідарність у ЦСЄ.

Українські дипломати в країнах ЦСЄ докладають зусиль задля нанесення в країнах перебування правди про російську агресію в Україну. Особливо місце в цій діяльності займає Посольство України в Словаччині. Певні політичні кола Словаччини протягом всіх років війни продовжують заgravати з РФ заради власного розуміння політичних та економічних преференцій. Словацький уряд не виступає проти антиросійських санкційних рішень ЄС та НАТО, проте іноді своїми кроками завдає певної шкоди українським національним інтересам. Чого, зокрема, вартий «жарт» словацького прем'єра І.Матовича про Закарпаття.

Окремі аспекти проблеми були предметом наукових студій вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема І.Артёмова [1], М.Лендъел [3], Є.Магди [4], Г.Месежнікова [12], С.Мітряєвої [5], М.Палінчака [6], Н.Стрельчук [10]. Втім, існує необхідність узагальнення досвіду української дипломатичної протидії російській агресії в зарубіжних країнах загалом і в Словаччині зокрема.

Метою статті є розгляд діяльності українських дипломатів у Словацькій Республіці в контексті протидії російській агресії. Досягнення означеної мети відбувалося шляхом розв'язання таких завдань:

- дослідити залучення українським посольством словацьких медій для донесення правди про російську інвазію в Україні;
- визначити українські заходи, спрямовані на інформування про агресію РФ, організовані посольством у Словаччині.

Основне завдання Посольства України в Братиславі - представляти інтереси України, сприяти розвитку політичних, економічних, культурних, наукових та інших зв'язків, а також захищати права та інтереси громадян і юридичних осіб України, які перебувають на території Словаччини. Посольство сприяє розвитку міждержавних відносин між Україною та Словаччиною на всіх рівнях, з метою забезпечення гармонійного розвитку взаємних відносин, а також співробітництва з питань, що становлять взаємний інтерес. Посольство виконує також консульські функції.

З перших днів російської агресії дипломатичне представництво України в Словаччині намагалося чітко відстоювати державну позицію. У вересні 2014 року в інтерв'ю словацькій газеті „SME” посол України Олег Гаваші відверто критикував прем'єр-міністра Роберта Фіцо (що само по собі виглядало доволі ексклюзивно - посол критикував керівника уряду країни перебування). Втім, така критика була вимушеною й аргументованою. Підставою стали заяви Р.Фіцо стосовно того, що відбувається не російська інвазія в Україну, а геополітична битва між американцями і росіянами в Україні. Український посол вважав, що Фіцо висловлювався як поганий сусід. Позиція Фіцо викликала велике обурення в Україні. Перед Генеральним консульством Словаччини в Ужгороді відбулася акція протесту. Посол підкреслив, що на зустрічі, в тому числі в офісі президента А.Кіски або Міністерстві закордонних справ він приносив матеріали з фотографіями і доказами причетності російських військ. Відповідно кожен, хто не довіряє українським джерелам, може подивитися на заяви керівників НАТО або ОБСЄ, членом яких є Словаччина. Росія організувала і підтримує т.з. сепаратистів. Зокрема «вона їх фінансує, забезпечує технологіями і, в кінцевому рахунку, людськими резервами. С.Лавров продовжує казати, що в Україні немає російських солдатів. При цьому вони самі відправляють їх у відпустку, і вони приїжджають в Україну під час відпочинку на танках. Це смішно. Український генштаб повідомляв, що кордон перетнули шість тисяч двісті одиниць важкої техніки» [16].

Інформація словацьких ЗМІ в лютому 2015 р. про окремих підрозділ чеських та словацьких найманців на Сході України, який формувався з добровольців та був частиною інтернаціональної бригади 15-ї армії сепаратистської т.з. «ДНР», після проведення відповідної зустрічі Посла України в СР була прокоментована в Міністерстві закордонних справ і європейських питань СР. «Хоча ми не можемо підтвердити інформацію про причетність громадян Словацької Республіки в конфлікті в Україні в якості добровольців сепаратистських формувань або в інших збройних

підрозділах, в будь-якому разі такі дії ми не схвалюємо». Словаччина від дій цих осіб, а також від іншої публічної діяльності, спрямованої на набір авантюристів, рішуче дистанціюється. Пріоритетом зовнішньої політики Словаччини залишається стабілізація ситуації в Україні та досягнення мирного вирішення кризи шляхом дипломатичних переговорів. Словаччина підтримує незалежність, територіальну цілісність і суверенітет України і однозначно засуджує будь-які спроби щодо ескалації конфлікту»[7].

Надзвичайний і повноважний Посол України в Словацькій Республіці Олег Гаваші в інтерв'ю виданню „Parlamentný kuriér” в листопаді 2015 року зазначив, Словаччина не словом, а ділом допомагає Україні. Йшлося про те, що тема України, а також відносин між Україною та Словаччиною упродовж року постійно присутня в інформаційному просторі. В суспільстві існувало розуміння того, що доля словаків опосередковано залежить від долі українців. Голова Національної ради Словацької Республіки Петер Пеллегріні запросив на відпочинок дітей із зони проведення АТО Донецької області в санаторії Канцелярії Національної ради Словаччини «Častá – Papiernička». За період реалізації зазначеного проєкту у санаторії відпочило у березні 2015 року 87 дітей та у жовтні 2015 - го – 100 дітей. 19 жовтня Голова Національної ради СР провів особисту зустріч з групою дітей, їм було організовано екскурсію в Словацький парламент та на Братиславський град [7].

Загалом за період з 2014 року по 2016 рік словацький уряд надав гуманітарну допомогу Україні на суму майже 3 млн. євро, що включає допомогу за різними напрямками - реабілітація військових, оздоровлення дітей, медикаменти, навчальний курс з організації евакуації поранених з поля бою та надання їм першої медичної допомоги в польових умовах, програма навчання SETIR. Зокрема, за цей період на реабілітації/оздоровленні перебувало 95 військових та потерпілих під час Революції гідності, а також 260 дітей. В рекреаційній місцевості «Земплінська Шишава» відпочивало 30 дітей українських військових - учасників АТО. На реалізацію цього проєкту словацькою стороною виділено 10 000 євро. Окрім допомоги від влади Словаччини, Україна отримувала також допомогу і від неурядових організацій, зокрема від Українсько-словацької організації «Україна-Словаччина SOS», громадянського об'єднання «Українсько-словацька ініціатива», словацьких релігійних організацій, насамперед Словацької католицької благодійної організації та ін. [7].

Безумовно, негативно на роботу українського дипломатичного представництва в Словаччині вплинуло звільнення посла Олега Гаваші. Його звільнення було пов'язано з розкриттям факту використання мікроавтобуса посольства для контрабанди сигарет. Проте посольство відносно недовго залишалося без очільника. З 25 листопада 2016 року новим Надзвичайним та Повноважним послом України в Братиславі став кар'єрний дипломат Юрій Мушка [8].

В інтерв'ю Посла України в СР Юрія Мушки в лютому 2017 року виданню «Pravda.sk» було зазначено, що основним питанням сьогодення є безпека. Посол розповів про ситуацію на Сході України, зупинився на по-

діях у районі Авдіївки, відзначивши, що Мінські домовленості стосуються всіх сторін, перший крок – припинення вогню, другий – відведення військ і важкої техніки. Попри це, росіяни тільки обіцяють і нічого не виконують. Ю.Мушка зазначив, що існує нагальна необхідність доступу спостерігачів СММ ОБСЄ в район т.зв. «сірої зони» з тим, щоб мати уявлення про в т.ч. і «гуманітарні вантажі» з РФ. Ю.Мушка також дав оцінку визнанню Москвою т.зв. документів, що видані на територіях окремих районів Донецької та Луганської областей України, назвавши цей крок черговою провокацією, який вкотре порушує державний суверенітет і територіальну цілісність України, а також Мінські домовленості [7].

В березні 2017 року Посол України в СР Юрій Мушка в популярній програмі одного з центральних загальнонаціональних телеканалів Словаччини «Тема дня» розповів словацьким глядачам про ситуацію на Сході України, триваючу російську агресію, а також про роботу Тристоронньої контактної групи в Мінську. У майже півгодинному інтерв'ю були спростовані пропагандистські тези російських окупантів щодо природи подій на Донбасі та окреслено шляхи стабілізації ситуації на сході нашої країни. Посол підкреслив: «Ми боремося не з Москвою, а за цінності» [11].

Посол України в Словаччині Юрій Мушка в лютому 2018 року взяв участь у прямому ефірі на центральному загальнонаціональному телеканалі Словаччини ТА3. Він розповів словацьким глядачам про вшанування цими днями Україною пам'яті Героїв Небесної Сотні, людей, які віддали своє життя, захищаючи ідеали демократії та європейське майбутнє країни. Також дипломат окремо зупинився на актуальній ситуації на Донбасі та Кримському півострові в контексті триваючої агресії РФ проти України. Крім цього, Ю.Мушка поінформував щодо основних зовнішньополітичних цілей України, зокрема перспектив вступу нашої країни до ЄС та НАТО [15].

В березні 2018 року Посол України в Словаччині Юрій Мушка дав інтерв'ю словацькому телеканалу «RTVS». Основний акцент було зроблено на трагічних подіях на Майдані в Києві та окупації Криму. Також йшлося про сучасну ситуацію на Сході України та Криму, наголошено на необхідності продовження санкцій проти РФ [14].

Юрій Мушка наприкінці травня 2018 року розкритикував заяву спікера парламенту СР А.Данка, який наголосив у зв'язку зі справою російського журналіста А.Бабченка, що українському державному органу (СБУ) недостойно розігрувати таку виставу. Посол наголосив, що у справі А.Бабченка, перш за все, йшлося про збереження життя людини. Російському журналісту А.Бабченку дійсно загрожувала небезпека, замах на його життя ретельно готувався РФ. Водночас Ю.Мушка дипломатично зазначив, що критика спікера парламенту Словаччини А.Данка на адресу українських спецслужб не погіршить словацько-українські відносини [17].

У липні 2018 року Посол Юрій Мушка провів прес-конференцію для словацьких медій. Він поінформував про основні підсумки Двадцятого саміту Україна – Європейський Союз, який відбувся 9 липня в Брюсселі, та саміту глав держав та урядів країн-членів і країн-партнерів НАТО, що про-

ходив 11-12 липня в Брюсселі. В серпні 2018 року в інтерв'ю словацькому телеканалу ТАЗ Посол висловив вдячність словацькій стороні за незмінну підтримку незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, а також невизнання окупації та анексії АР Крим та м. Севастополь [7].

21 липня 2020 року у Посольстві України в Словацькій Республіці було проведено чергову прес-конференцію Посла України Юрія Мушки для словацьких медій. Темами заходу були актуальна ситуація на Донбасі та Криму, авіакатастрофа МН17, що сталася 17 липня 2014 року над Донбасом. Журналістів було поінформовано про отримання Україною статусу партнера розширених можливостей НАТО [7].

В лютому 2021 року на словацькому інформаційному ресурсі «Nospodarsky poviny» з'явилася стаття Посла Юрія Мушки. І хоча основною темою було відновлення туризму, Посол акцентував увагу на боротьбі з російською агресією [13].

Посол України в Словаччині Юрій Мушка та депутат Національної ради Словацької Республіки, член позапарламентської партії «Прогресивна Словаччина» Томаш Валашек (до недавнього часу голова Національної ради СР з питань ЄС) 14 квітня 2021 року взяли участь у телевізійній дискусії щодо ситуації на Сході України у студії словацького часопису «Týždeň». Ю.Мушка розповів словацьким глядачам про загострення російсько-українського збройного конфлікту. Він наголосив на підтримці України з боку низки держав-членів ЄС і НАТО, у тому числі Словаччини. Т.Валашек, зі свого боку, висловив занепокоєння Словаччини через загострення ситуації на українських кордонах, підтримку СР суверенітету та територіальної цілісності України. Було наголошено на необхідності посилення санкцій проти РФ [7].

У квітні 2021 року міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба за участі Посольства в СР провів телефонну розмову з міністром закордонних та європейських справ Словацької Республіки Іваном Корчоком. Ключовою темою розмови стало загострення Російською Федерацією безпекової ситуації на тимчасово окупованих територіях Донецької і Луганської областей та в Криму. Дмитро Кулеба детально поінформував Івана Корчока про нарощування військової присутності РФ уздовж російсько-українського кордону, посилення обстрілів українських позицій та об'єктів цивільної інфраструктури поблизу контактної лінії, небажання Росії підтвердити відданість режиму припинення вогню. Глава МЗС Словаччини запевнив у безумовній підтримці новоствореним словацьким урядом суверенітету і територіальної цілісності України на тлі дестабілізаційних дій Росії. Іван Корчок також висловив готовність його країни долучитися до роботи Кримської платформи [2].

Також у квітні 2021 року заступник керівника Офісу Президента України Ігор Жовква провів телефонну розмову з дипломатичним радником президента Словацької Республіки Яною Кобзовою. Ігор Жовква поінформував про ескалацію безпекової ситуації на Сході України, відзначивши суттєве збільшення кількості порушень режиму припинення вогню та нарощування російського військового контингенту вздовж українсько-ро-

сійського кордону. Співрозмовники погодилися з важливістю політичного тиску на РФ з метою дотримання Москвою своїх зобов'язань у межах Мінських домовленостей. Відбувся обмін думками щодо перебігу підготовки до інавгураційного саміту Кримської платформи, який планується у Києві 23 серпня. Ігор Жовква висловив сподівання щодо участі президента Словаччини Зузани Чапутової у цьому заході [7].

Отже, інформаційна діяльність українського посольства в Словаччині в контексті російської агресії була різноманітною та дієвою. Проте не можна забувати, що у Кремлі вправно використовують у власних інтересах існуючі особливості розвитку країн Центральної Європи: помітний євроскепсис та зростання консервативних настроїв; проблеми, викликані міграцією біженців у 2015–2016 роках; присутність у медіапросторі Центральної Європи телекомпанії Russia Today та інформаційної агенції Sputnik.

Гібридні виклики, які протягом останнього часу стали важливою складовою міжнародних відносин, мають не лише глобальний характер. Їм властиво проявлятися в окремих регіонах світу, насамперед Європи. Саме країни колишнього соціалістичного табору сприймаються Кремлем як об'єкти підвищеного тиску. Тут спрацьовують не лише стереотипи мислення, але і давні напрацювання Кремля.

Отже, російська агресія проти України суттєво вплинула на безпеку в Центрально-Східній Європі. Цей регіон досі розглядається Кремлем як сфера свого впливу. В Словаччині складно довести, що Росія – це не проблемний сусід, з яким можна домовитися, а “екзистенційний ворог”, метою якого є повне знищення Української держави, руйнація Європейського Союзу та НАТО. Російська інвазія в Україну від початку мала характер міжцивілізаційного зіткнення, а у більш широкому сенсі – «українського фронту» у війні цивілізацій. Саме тому наративами, в тому числі для Словаччини, були і залишаються спотворені оцінки Революції гідності як фашистського заклоту за ініціативою ЄС та НАТО, визначення анексії Криму як природного та безальтернативного кроку Росії, окупація окремих районів Донецької та Луганської областей, створення маріонеткових «ДНР/ЛНР» як результатів «внутрішньоукраїнського конфлікту», виконання Мінських угод за російським сценарієм через прямий діалог між Києвом та Донецьком і Луганськом, заперечення збиття малайзійського літака та порушень правил мореплавства в Азовському морі та Керченській протоці тощо. Діяльність Посольства України від початку російсько-української війни була спрямована на те, щоб словацька влада та словацьке суспільство припинило сприймати Російську Федерацію як демократичну та цивілізовану державу. Перемога над російською агресією, зокрема і гібридною, можлива лише шляхом консолідації Заходу (і України як його невід'ємної частини) на основі загальних ліберально-демократичних цінностей, які потребують захисту та пропагування в сучасних умовах геополітичної ситуації смуту і невпевненості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арт'омов І.В. Актальні аспекти українсько-словацького транскордонного співробітництва // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Випуск 119 (частина І). 2014. С. 18-25.
2. Дмитро Кулеба заручився підтримкою Словаччини на тлі дестабілізаційних дій Росії проти України. URL: <https://slovakia.mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-zaruchiv-sya-pidtrimkoju-slovachchini-na-tli-destabilizacijnih-dij-rosiyi-proti-ukrayini>
3. Історія, що об'єднує. Нариси новітнього транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні: монографія / за заг. ред.. С.І.Устича. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2017. 456 с.
4. Магда Є. Україна та країни V4: гібридні загрози та відповіді // Становлення та розвиток співробітництва України з країнами Вишеградської групи : колективна монографія / за ред. І. І. Іваненка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С.65-75.
5. Мітряєва С. І. Україна – Словаччина: порядок денний взаємовідносин // Україна: безпековий вимір східного сусіда Словаччини / Упорядн. : Іво Самсон. Братислава, 2011. С. 14-18.
6. Палінчак М.М. Приходько В.П., Стебляк Д.М., Савка В.Я. Співробітництво Вишеградської групи та України // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 13(2). С. 71–77.
7. Новини Посольства України в Словаччині. URL: <https://slovakia.mfa.gov.ua/timeline?type=posts>
8. Офіс Президента України. Укази. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/decrees>
9. Офіс Президента України. Новини. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-zustriv-sya-z-ukrayinskoju-gromadoju-slov-63965>
10. Стрельчук Н., Карпо В. Співробітництво України і країн Вишеградської четвірки у сфері безпеки // Становлення та розвиток співробітництва України з країнами Вишеградської групи : колективна монографія / за ред. І. І. Іваненка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 153-170.
11. Boris Kollár a Čistý deň / Riešenie ukrajinskej krízy. URL: <http://www.ta3.com/clanok/1101347/boris-kollar-a-cisty-den-riesenie-ukrajinskej-krizy.html>
12. Mesežnikov G. Bartoš J. Kto hrá ruskú ruletu na Slovensku. Inštitút pre verejnú otázku, Bratislava 2021. 144 s.
13. Nasou prioritou je ozivenie turizmu. URL: <https://focus.hnonline.sk/publicistika/clanok/2293752-nasou-prioritou-je-ozivenie-turizmu>
14. RTVS. Archiv. URL: <https://www.rtv.sk/televizia/archiv/13982/150020#2508>
15. Studio TA3: ukrajinske spomienky namajdan. URL: <https://www.ta3.com/clanok/1122324/studio-ta3-ukrajinske-spomienky-na-majdan.html>
16. Ukrajinsky velvyslanec: Fico rozprava ako zly-sused. URL: <https://svet.sme.sk/c/7369480/ukrajinsky-velvyslanec-fico-rozprava-ako-zly-sused.html>
17. Velvyslanec Ukrajiny: dankovico horsie moze prist mame vojnu. URL: <https://www.tyzden.sk/politika/48539/velvyslanec-ukrajiny-dankovi-co-horsie-moze-prist-mame-vojni/>

REFERENCES

1. Art'omov I.V. (2014). Aktal'ni aspekty ukrayins'ko-slovats'koho transkordonnoho spivrobitnytstva [Current aspects of Ukrainian-Slovak cross-border cooperation]. Aktual'ni problemy mizhnarodnykh vidnosyn - Actual problems of international relations 119, 18-25 [in Ukrainian].

2. Dmytro Kuleba zaruchyvsvya pidtrymkoyu Slovacchyny na tli destabilizatsiynykh diy Rosiyi proty Ukrainy [Dmytro Kuleba enlisted the support of Slovakia against the background of Russia's destabilizing actions against Ukraine]. (n.d.). slovakia.mfa.gov.ua. Retrieved from <https://slovakia.mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-zaruchivsvya-pidtrimkoyu-slovacchini-na-tli-destabilizacijnih-dij-rosiyi-proti-ukrayini> [in Ukrainian].
3. Ustych, S.I. (2017). Istoriya, shcho ob`yednuye. Narysy novitn`oho transkordonnoho spivrobitnytstva u Karpat-s'komu rehioni [A unifying story. Essays on the latest cross-border cooperation in the Carpathian region]. Uzhhorod: DVNZ «UzhNU» [in Ukrainian].
4. Mahda YE. Ukrayina ta krayiny V4: hibrydni zahrozy ta vidpovidi // Stanovlennya ta rozvytok spivrobitnytstva Ukrainy z krayinamy Vyshehrads'koyi hrupy : kolektyvna monohrafiya / za red. I. I. Ivanenka. – Odesa : Vydavnychyy dim «Hel'vetyka», 2021. – S.65-75.
5. Mitryayeva, S. I. (2011). Ukrayina – Slovacchyna: poryadok dennyy vzayemovidnosyn [Ukraine - Slovakia: the agenda of relations]. Ukrayina: bezpekovyy vymir skhidnoho susida Slovacchyny - Ukraine: the security dimension of Slovakia's eastern neighbor, 14-18. Bratislava [in Ukrainian].
6. Palinchak, M.M., Prykhod'ko, V.P., Steblak, D.M., & Savka, V.Y. (2017). Spivrobitnytstvo Vyshehrads'koyi hrupy ta Ukrainy [Cooperation between the Visegrad Group and Ukraine]. Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo - Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy, 13(2), 71–77 [in Ukrainian].
7. Novyny Posol'stva Ukrainy v Slovacchini [News of the Embassy of Ukraine in Slovakia]. (n.d.). slovakia.mfa.gov.ua. Retrieved from <https://slovakia.mfa.gov.ua/timeline?&type=posts> [in Ukrainian].
8. Ofis Prezydenta Ukrainy. Ukazy [Office of the President of Ukraine. Decrees]. (n.d.). www.president.gov.ua. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/decrees> [in Ukrainian].
9. Ofis Prezydenta Ukrainy. Novyny [Office of the President of Ukraine. News]. (n.d.). www.president.gov.ua. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-zustrivsvya-z-ukrayinskoyu-gromadoyu-slov-63965> [in Ukrainian].
10. Strel'chuk, N., & Karpo, V. (2021). Spivrobitnytstvo Ukrainy i krayiny Vyshehrads'koyi chetvirky u sferi bezpeky [Cooperation between Ukraine and the Visegrad Four countries in the field of security]. Stanovlennya ta rozvytok spivrobitnytstva Ukrainy z krayinamy Vyshehrads'koyi hrupy: kolektyvna monohrafiya - Formation and development of cooperation between Ukraine and the Visegrad Group countries: a collective monograph, 153-170. Odesa : Vydavnychyy dim «Hel'vetyka» [in Ukrainian].
11. Boris Kollár a Čistý deň / Riešenie ukrajinskej krízy. Retrieved from <http://www.ta3.com/clanok/1101347/boris-kollar-a-cisty-den-riesenie-ukrajinskej-krizy.html> [in Slovak].
12. Mesežnikov G. Bartoš J. Kto hrá ruskú ruletu na Slovensku. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2021. 144 s. [in Slovak].
13. Nasou prioritou je ozivenie turizmu. Retrieved from <https://focus.hnonline.sk/publicistika/clanok/2293752-nasou-prioritou-je-ozivenie-turizmu> [in Slovak].
14. RTVS. Archiv. Retrieved from <https://www.rtvs.sk/televizia/archiv/13982/150020#2508> [in Slovak].
15. Studio TA3: ukrajinske spomienky namajdan. Retrieved from <https://www.ta3.com/clanok/1122324/studio-ta3-ukrajinske-spomienky-na-majdan.html> [in Slovak].
16. Ukrajinsky velvyslanec: Fico rozprava ako zly-sused. Retrieved from <https://svet.sme.sk/c/7369480/ukrajinsky-velvyslanec-fico-rozprava-ako-zly-sused.html> [in Slovak].
17. Velvyslanec Ukrajiny: dankovico horsie moze prist mame vojnu. Retrieved from <https://www.tyzden.sk/politika/48539/velvyslanec-ukrajiny-dankovi-co-horsie-moze-prist-mame-voynu/> [in Slovak].